

Paczkowski, Andrzej

Przemiany szaty zewnętrznej dzienników polskich w latach 1922-1939

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 15/4, 435-457

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ PACZKOWSKI

PRZEMIANY SZATY ZEWNĘTRZNEJ DZIENNIKÓW
POLSKICH W LATACH 1922—1939

W badaniach nad historią prasy polskiej epoki kapitalizmu, czyli od ostatniej ćwierci XIX wieku do drugiej wojny światowej, do wyjątków należą prace mające za cel analizę struktury zawartości¹, nie znalazłem natomiast ani jednej publikacji, w której podjęto by w sposób systematyczny — choćby wycinkowo — próbę analizy szaty zewnętrznej pism codziennych i określenia przemian, jakim ulegała. A wydaje się przecie oczywiste, że „opakowanie”, jakim jest szata zewnętrzna — objętość i format dziennika, sposób łamania kolumn, układ działów i rubryk, elementy ilustracyjne etc. — odgrywa istotną rolę w upowszechnianiu treści dziennika, wpływać może na ilość czytelników, decydować także o ich społecznej proveniencji. W epoce komercjalizacji prasy codziennej i jej upowszechniania się, w miarę postępującego różnicowania się dzienników i ich „specjalizacji” (pisma poważne — pisma sensacyjne, pisma poranne — pisma popołudniowe, pisma partyjne — pisma niezależne etc.), wygląd zewnętrzny pism stawał się elementem coraz ważniejszym. Ewolucja ta, jak się wydaje, przebiegała w sposób całkowicie lub częściowo niezależny od konkretnych treści ideowych, światopoglądowych czy politycznych przekazywanych przez poszczególne pisma. Wymagania stawiane przez dysponentów (obojętnie, czy pocztytność dziennika chcieli zwiększyć dla podniesienia zysków, czy dla zdobycia nowych adherentów swego programu politycznego), w podobnym kierunku idące ambicje zespołów redakcyjnych, zapotrzebowanie wyrażane przez odbiorców w drodze wyboru tego a nie innego tytułu, stymulowały i przyspieszały zmiany w szacie zewnętrznej, narzucając pewien „styl” prezentowania zawartości pisma, prowadząc do swoistej selekcji naturalnej. Nawet pobieżna lektura dzienników międzywojennego dwudziestolecia pozwala na wiele konstatacji i sugeruje, że przemiany szaty zewnętrznej

¹ Z nowszych publikacji: J. Myśliński, *Z badań nad układem zawartości polskiej prasy codziennej na przełomie XIX i XX wieku (prasa ugrupowań konserwatywnych i partii socjalistycznych)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” (dalej RHCzP), t. 12, z. 2, s. 187—210.

były daleko idące, w niektórych zaś dziennikach przybrały charakter nieomal rewolucyjny, całkowicie zmieniając całą formułę redakcyjną.

Zadaniem niniejszej pracy jest szczegółowe udokumentowanie tej konstatacji przez wskazanie zarówno kierunku przemian, jak i ich niektórych wyznaczników ilościowych. Pod uwagę wziąłem tu przede wszystkim: częstotliwość, objętość, dodatki samoistne (tzn. drukowane w sposób umożliwiający odłączenie ich od pisma, ale kolportowane łącznie z nim), układ graficzny pierwszej kolumny i jego zasadnicze części składowe (ilustracje, kolor), sposób wykorzystania ostatniej kolumny. Dodatkowo wziąłem pod uwagę istnienie, tzn. trwanie lub pojawianie się niektórych działów (rubryk) specjalistycznych.

Jak wynika z najnowszych badań bibliograficznych podjętych przez Wiesława Władykę², na ziemiach wchodzących w skład Drugiej Rzeczypospolitej ukazywało się między 11 listopada 1918 r. a 1 września 1939 r. 864 dzienniki w języku polskim, w czym 225 było mutacjami lub wydańiami wieczornymi innych dzienników. Trudno byłoby podjąć się dokonywania analizy tej masy pism za całe dwudziestolecie. Konieczny więc był wybór zarówno samych tytułów, jak i okresu, który stanie się przedmiotem analizy. Zdecydowałem, po pierwsze, przebadać tylko dzienniki długowieczne, tj. te które ukazywały się w początkowych i końcowych latach dwudziestolecia międzywojennego. Po wtóre, wybrałem po jednym tygodniu — wspólnym, jeśli na to pozwalały istniejące zbiory — z lat początkowych i końcowych. Ogólna ocena całego zbioru kazała pojęcie „lata początkowe” traktować rozszerzająco, tj. nie ograniczać się do dzienników wydawanych od listopada 1918 r. do września 1939 r., ale wziąć pod uwagę także dzienniki, które zaczęły ukazywać się w latach 1919—1924. Oba te założenia selekcyjne miały na uwadze: a) wyłonienie grupy pism odgrywających ważką rolę w życiu publicznym kraju; b) zapewnienie reprezentatywności terytorialnej; c) możliwość przeprowadzenia badań w oparciu o biblioteki warszawskie. Kryterium chronologicznemu odpowiadały 52 tytuły z bibliografii W. Władyki (nie licząc biuletynów, ceduł i „Monitora Polskiego”), ponadto 4 inne dzienniki przestały się ukazywać w 1935 r., kiedy to zasadniczy proces modernizacji prasy codziennej w Polsce został już zakończony. Z łącznej więc liczby 56 tytułów wybrałem — kierując się wyżej wskazanymi kryteriami — 32 dzienniki³. Z liczby tej 9 pism wydawanych było w Warszawie, 13 w

² W. Władyka, *Dzienniki w języku polskim w Drugiej Rzeczypospolitej (1918—1939). Zestaw tytułów*, RHCzP, t. 14, z. 4.

³ „Czas” (Kraków, od 1934 Warszawa), „Dziennik Płocki”, „Dziennik Poznański”, „Dziennik Starogardzki”, „Express Poranny” (Warszawa), „Gazeta Bydgoska” (od 1933 pt. „Kurier Bydgoski”), „Gazeta Kaliska”, „Gazeta Lwowska”, „Gazeta Warszawska” (od 1935 pt. „Warszawski Dziennik Narodowy”), „Głos Leszczyński” (Leszno), „Głos Lubelski”, „Głos Narodu” (Kraków), „Ilustrowany Kurier Codzienny” (Kraków), „Iskra” (Sosnowiec, od 1926 pt. „Kurier Zachodni—Iskra”), „Kurier

pięciu dużych miastach (Poznań, Łódź, Kraków, Lwów, Wilno), 10 w różnej wielkości ośrodkach miejskich (tzw. pisma prowincjonalne); 19 pism ukazywało się w 1918 r., 4 zostały założone w latach 1919—1921, a 9 w latach 1922—1924.

Ponieważ w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości prasa w Polsce znajdowała się w szczególnie trudnych warunkach wynikających ze zniszczeń wojennych, toczących się działań zbrojnych, początkowego etapu integracji międzydzielnicowej, odcięcia od wielu rynków zagranicznych niezbędnych dla normalnego funkcjonowania poligrafii, przyjąłem jako zasadniczy rok wyjściowy 1922 (dla dzienników założonych później pierwszy rok ich istnienia). Dla roku tego analiza szczegółowa została dokonana dla tygodnia zamkniętego między 9 a 15 lipca. Dla 1939 r. wybrałem tydzień między 5 a 11 lutego⁴. W pierwszym przypadku z powodu zdekompilowania wielu roczników nie zawsze można było rygorystycznie przestrzegać wyznaczonych dat.

Częstotliwość. W omawianej grupie pism, w omawianym okresie nastąpiło znamienne przesunięcie częstotliwości ukazywania się:

	1922	1939
12—13 razy tyg. ⁵	1	2
7 razy tyg.	12	19
6 razy tyg.	19	11
	32	32

Tak więc dzienniki w 1939 r. ukazywały się częściej niż na początku lat dwudziestych. W dalszym ciągu „dniami martwymi” pozostawały poniedziałek (częściej) lub niedziela.

Objętość. Format dzienników ulegał niewielkim zmianom: średnia powierzchnia kolumny w 1922 r. wynosiła 1592 cm², w 1939 r. zaś 1665 cm². Za tą ogólną konstatacją kryją się oczywiście dobitne zmiany w kilku pismach: „Gazeta Warszawska” powiększyła format blisko dwukrotnie (z 1410 cm² na 2585 cm²), dwa krakowskie dzienniki zmniejszyły się

Czerwony” (Warszawa, od 1932 pt. „Dobry Wieczór—Kurier Czerwony”), „Kurier Lwowski”, „Kurier Łódzki”, „Kurier Polski” (Warszawa), „Kurier Poranny” (Warszawa), „Kurier Poznański”, „Kurier Warszawski”, „Kurier Wileński”, „Lech” (Gniezno), „Nasz Przegląd” (Warszawa), „Orędownik” (Poznań, od 1922 pt. „Orędownik Wielkopolski”), „Polonia” (Katowice), „Polska Zbrojna” (Warszawa), „Republika” (Łódź), „Robotnik” (Warszawa), „Słowo” (Wilno), „Słowo Pomorskie” (Toruń), „Wiek Nowy” (Lwów).

Ze względu na cel analizy nie traktowałem rygorystycznie przepisów bibliograficznych, stąd znalazły się w tej grupie dzienniki zmieniające tytuł, miejsce wydania, a nawet wydawane z przerwami („Kurier Lwowski”).

⁴ We wszystkich zestawieniach i porównaniach posługuję się umownymi datami 1922 (obejmuje w rzeczywistości lata 1921—1924) i 1939 (w dwóch przypadkach obejmuje także rok 1935).

⁵ Ponieważ pełny cykl dziennika zamyka się w ciągu tygodnia, dla takiego okresu podaję zasadnicze zestawienia ilościowe.

mniej więcej w podobnych proporcjach („Czas”, „Głos Narodu”). Nastąpiło pewne ujednoczenie formatu, w których rozrzut w 1922 r. był między dziennikami skrajnymi jak 1 : 3,5 („Wiek Nowy” 850 cm² — „Czas” 2755 cm²), gdy w 1939 r. niewiele przekraczał 1 : 2 („Kurier Warszawski” 1148 cm² — wspomniana „Gazeta Warszawska” 2585 cm²). Można sądzić, że jednym z czynników temu sprzyjających była standaryzacja urządzeń poligraficznych i papierniczych.

Istotnej natomiast przemianie ulegała objętość (format kolumny pomnożony przez ilość kolumn) pism, co było wynikiem znacznego przyrostu ilości kolumn oraz wzrostu liczby numerów w tygodniu:

kolumn w tygodniu	1922	1939
24—48	21	7
50—98	9	21
powyżej 100	2	4
	<hr/>	<hr/>
	32	32

W 1922 r. na jeden tytuł przypadało średnio 46,6 kolumny tygodniowo, a w 1939 r. już 76,6 kolumny. Między dziennikami występowały, rzecz jasna, znaczne różnice pod względem ilości kolumn, w niektórych jednak wypadkach niwelowane lub zmniejszane dysproporcjami formatów. Różnice także były wyraźne między poszczególnymi grupami dzienników:

średnio kolumn w tygodniu	1922	1939
Warszawa	53,1	87,3
Pięć dużych miast	51,1	84,8
Miasta prowincjonalne	34,8	55,4
średnio	<hr/>	<hr/>
	46,6	76,6

Tak więc dzienniki prowincjonalne zdecydowanie odbiegały pod względem ilości kolumn od pism stołecznych i wielkomięjskich, ale wszystkie wymienione grupy mniej więcej jednakowo uczestniczyły w ogólnym procesie wzrostu liczby stron (przy średnim wzroście o 64% dzienniki prowincjonalne powiększyły się o 59%).

W rezultacie niewielkiego powiększenia się średniego formatu i znacznego przyrostu liczby stron powierzchnia badanych dzienników wzrosła o 79,3%: w 1922 r. wynosiła średnio w tygodniu 68 302 cm², w 1939 r. zaś 122 450 cm². Także pod względem powierzchni występowała wyraźna różnica między dziennikami trzech wymienionych grup:

	Powierzchnia w cm ²		wzrost procentowy w latach 1922—1939
	1922	1939	
Warszawa	77 299	146 963	+90,1%
pięć dużych miast	73 925	133 878	+81,1%
miasta prowincjonalne	52 830	84 627	+60,2%
średnio	<hr/>	<hr/>	
	68 302	122 450	+79,3%

Dzienniki prowincjonalne dysponowały więc nie tylko mniejszą powierzchnią, ale wzrost jej był stosunkowo niższy niż w pismach wielkomiejskich.

Spośród 32 analizowanych dzienników tylko dwa zmniejszyły powierzchnię: „Gazeta Lwowska” i „Dziennik Płocki”, zaś trzynaście zwiększyło powierzchnię co najmniej o 100⁰/. Daleko przed inne w skali wzrostu wysunął się żydowski „Nasz Przegląd”, który zwiększył swoją całkowitą powierzchnię o 282,3⁰ (w 1939 r. był czwartym z analizowanych pism pod względem powierzchni całkowitej). Zasadniczo jednak w grupie dzienników największych nie nastąpiły poważniejsze przesunięcia: zarówno w 1922, jak i w 1939 r. na czele znajdowały się „Kurier Warszawski” i „Kurier Poznański”, krakowski „IKC” przesunął się z miejsca czwartego na trzecie. Spośród dzienników prowincjonalnych w pierwszej dziesiątce w obu tych datach znajdowała się tylko katowicka „Polonia”. Ogólnie pisma prowincjonalne straciły dystans do dzienników stołecznych i wielkomiejskich, a także pozycja największych spośród nich („Polonia”, „Słowo Pomorskie”, „Gazeta Bydgoska”) uległa pogorszeniu. Awansowała jedynie „Gazeta Kaliska” dzięki temu, że stała się mutacją stołecznego „Kuriera Polskiego”. Można zatem sądzić, że stopniowo narastała dysproporcja między dziennikami wielkomiejskimi i prowincjonalnymi, nawet tymi, które ukazywały się w ośrodkach wojewódzkich lub posiadały określoną wagę polityczną.

Nie wnikając tu w sposoby wykorzystania powierzchni (udział reklam i ogłoszeń) należy sądzić, że w omawianym okresie poważnie zwiększyła się pojemność informacyjna pism.

D o d a t k i. Walny udział w zwiększeniu objętości i całkowitej powierzchni dzienników miało upowszechnienie się samoistnych dodatków⁶: w 1922 r. wśród analizowanych pism tylko dwa dysponowały dodatkami („Kurier Polski” i „Orędownik”), a dodatków tych było w sumie zaledwie trzy (w tym jeden wydawany raz na miesiąc), w 1939 r. dodatki miało już 19 pism, a łączna ich liczba wynosiła 31, w tym sześć dzienników dawało swoim czytelnikom tygodniowe dodatki ilustrowane („Express Poranny”, „Kurier Czerwony”, „Kurier Łódzki”, „Kurier Warszawski”, „Nasz Przegląd” i „Wiek Nowy”). W 1939 r. siedem pism posiadało po dwa dodatki, a dwa dzienniki — charakterystyczne: oba ukazywały się w małych miastach Wielkopolskich („Głos Leszczyński” i „Lech”) — dysponowało trzema dodatkami. Najczęstsze były dodatki ilustrowane (6), dziecięce (6) i powieściowe (6); dodatków o charakterze „literacko-naukowym” było cztery („Głos Lubelski”, „Kurier Lwowski”, „IKC”, „Republika”). Drukowane były albo na czterech kolumnach for-

⁶ Dane przytoczone poniżej należy uważać za minimalne, ponieważ zarówno z uwagi na zdekompletowanie wielu roczników z lat początkowych, jak i praktykowane przez część bibliotek wyłączenie dodatków pod osobne sygnatury, niektóre z nich mogły zostać pominięte.

matu dziennika macierzystego, albo — często — na czterech kolumnach 1/2 formatu dziennika.

Pierwsza kolumna „Wizytówką” każdego pisma jest pierwsza kolumna i z reguły do jej przygotowania redakcje przykładały specjalną wagę, zarówno jeżeli chodzi o elementy graficzne (łamanie, ilustracje, kolor, ozdobniki, winieta tytułowa), jak i projektowanie czołowych tytułów. Z wielu elementów, jakie składają się na wygląd, a zarazem funkcje pierwszej kolumny, wybrałem do analizy tylko niektóre, pomijając m.in. wielkość i zróżnicowanie czcionek używanych do druku tekstu i tytułów, liternictwo tytułu dziennika, wielkość „czołówki”, czyli całego bloku tytułowego.

Dla omawianej grupy pism charakterystyczne było zwiększenie ilości szpalt: w 1922 r. aż 12 dzienników łamało kolumny w trzy szpalty, a 13 innych używało czterech szpalt na kolumnie, w 1939 r. zaś „trzy szpaltówek” zostały tylko dwie, wobec szesnastu dzienników używających czterech szpalt. Wieloszpaltowych pism (5—6 szpalt) było w 1922 r. siedem, gdy w 1939 r. już czternaście. Nawet dzienniki o największym formacie nie stosowały nigdy układu siedmieszpaltowego, często spotykanego w dużych dziennikach zachodnioeuropejskich i amerykańskich. Charakterystyczne było odchodzenie od symetrycznego układu pierwszej kolumny: w 1922 r. układ taki stosowało stale lub często 12 dzienników, w 1939 r. już tylko trzy („Republika” z rzadką w ogóle symetrią poziomą, wieczorne wydanie „Kuriera Poznańskiego” i „Robotnik”, który był jednak bardzo urozmaicony graficznie). Układ dynamiczny z elementami ilustracyjnymi, nie występujący w ogóle w latach początkowych, przyjęty był w 1939 r. przez dwa dzienniki („IKC”, „Kurier Czerwony”). Wyraźna zmiana nastąpiła w komponowaniu tytułów: w 1922 r. tylko jeden dziennik („Kurier Czerwony”) używał tytułów na całą szerokość kolumny, w 1939 r. dzienników takich było już jedenaście, zniknęły natomiast zupełnie małe, jednoszpaltowe tytuły używane w 1922 r. jako największe przez pięć pism. Zwiększenie ilości szpalt i „wydłużenie” się tytułów spowodowało w konsekwencji upowszechnienie stosowania linii poziomych oddzielających poszczególne artykuły czy informacje lub używanych jako podkreślenia: w 1922 r. tylko jeden dziennik stosował linie dłuższe niż trzy szpalty, podczas gdy w 1939 r. pism takich było już siedemnaście. Nie upowszechniły się natomiast nadtytuły: w 1922 r. stosowały je dwa dzienniki, a w 1939 r. tylko cztery. Utrzymały swoją pozycję artykuły wstępne: w obu datach skrajnych na pierwszej kolumnie eksponowało je po dwadzieścia pism. Z bardziej charakterystycznych zmian w poszczególnych dziennikach warto tu zwrócić uwagę, że z lokowania „à la une” artykułów wstępnych zrezygnowały niektóre oficjalne lub półoficjalne pisma partyjne — „Robotnik”, „Gazeta Warszawska” i „Słowo Pomorskie”, wprowadził zaś uznawany za sensacyjny „Express Poranny”. Najbardziej powszechne były pierwszokolumnowe wstępniaki w dziennikach prowincjonalnych: na 10 pism tej grupy w 1922 r. posia-

dało je siedem, a w 1939 r. — osiem. Sześć dzienników („IKC”, „Kurier Czerwony”, „Kurier Łódzki”, „Nasz Przegląd”, „Republika”, „Wiek Nowy”) nie eksponowało artykułów wstępnych ani w 1922, ani w 1939 r. Zanikł zupełnie zwyczaj lokowania lub rozpoczynania na pierwszej kolumnie stałych, mających własne tytuły działów i rubryk: w 1922 r. 13 dzienników stosowało taki układ, w 1939 r. już żaden. Następowoło też stopniowe rugowanie z pierwszej kolumny reklam i ogłoszeń: w 1922 r. drukowało je 11 dzienników, w tym dwa („Kurier Poranny” i „Kurier Warszawski” w wydaniu wieczornym) poświęcały im całą pierwszą kolumnę, w 1939 r. ukazywały się w sześciu dziennikach, przy czym żaden z nich nie przeznaczzał na nie całości strony tytułowej (najwięcej, bo ponad 1/2 powierzchni zajmowały w „Naszym Przeglądzie”). Kolor, choć nie używany powszechnie, wyraźnie spopularyzował się w omawianych latach: w 1922 r. stosował go tylko — jak sam tytuł wskazywał — „Kurier Czerwony”; w 1939 r. farbą kolorową na pierwszej kolumnie posługiwało się już dziewięć dzienników, w tym jeden („Kurier Poranny”) używał dwóch kolorów (niebieski i czerwony) pięć zaś stosowało kolor także do tytułów artykułów lub informacji, nadtytułów, podkreśleń, jako graficznych elementów reklam. Ilustracje wreszcie przeszły dwojaką ewolucję: techniki reprodukcji i ilości. W 1922 r. dwa tylko dzienniki — „IKC” i „Wiek Nowy” — pomieszczały na pierwszej kolumnie po jednej ilustracji wykonywanej techniką metalorytniczą z dostarczonej fotografii. W 1939 r. wyłącznie fotografie publikowane były stale na pierwszych stronach dziewiętnastu dzienników, w tym pięć pism drukowało ich trzy lub więcej. Poranne wydanie „Kuriera Warszawskiego” zawierało na pierwszej kolumnie — poza blokiem tytułowym — zawsze pięć zdjęć i blok 5—10 reklam. W żadnym jednak dzienniku ilustracje nie miały charakteru dynamicznego, nawet w tych, które publikowały ich po kilka. W takich wypadkach układano je symetrycznie lub w jednym bloku, a zróżnicowanie wielkości było nieznaczne. Stosunkowo najwięcej pism stosujących ilustracje, i to w większej liczbie, ukazywało się w Warszawie (6 dzienników z 18 ilustracjami średnio na dzień), zdecydowanie uboższe były pisma z dużych ośrodków miejskich (6 dzienników z 10 ilustracjami).

Ostatnia kolumna. W 1922 r. 26 dzienników wykorzystywało ostatnią kolumnę wyłącznie do publikowania reklam i ogłoszeń, rzadko przenoszono na nią „końcówki” działów informacyjnych lub lokalnych (giełdy, prognozy) czy lokowano „kącik” humorystyczny (najczęściej jeden rysunek ginący w zróżnicowanych reklamach). W 1939 r. podobny stan istniał już tylko w 15 dziennikach, podczas gdy pozostałe wprowadzały na ostatnią kolumnę działy informacyjne, rubryki sportowe, repertuary, program radiowy, działy „rozmaitości”. W przypadku mutacyjnej „Gazety Kieleckiej” kolumna ta — drukowana na miejscu — poświęcona była sprawom lokalnym.

Działy i rubryki. Wśród wielkiej ilości stałych działów i ru-

bryk, opatrzonych własnymi tytułami i posiadających zasadniczo swoje stałe miejsce w numerze, zwróciłem uwagę na niektóre tylko, pragnąc w pewnym sensie zasygnalizować potrzebę i wagę badań nad strukturą zawartości dzienników międzywojennych. Obok działów (rubryk) powszechnych, występujących we wszystkich pismach od lat początkowych do 1939 r., takich jak wiadomości telegraficzne z kraju i ze świata, kroniki lokalne, felietony, jest rzeczą naturalną, że pojawiły się nowe, omawiające lub informujące o sprawach, które przed latami dwudziestymi albo w ogóle jeszcze nie były aktualne (np. programy radiowe, kąciki motoryzacyjne), albo powszechność ich miała charakter bardzo ograniczony (np. w latach początkowych zaledwie kilka dzienników publikowało repertuar kin, a działu krytyki filmowej nie miał żaden). Zwróciłem uwagę na cztery działy: gospodarczy, sportowy, kobiecy i powieści odcinkową. Oto jak występowało zainteresowanie tymi działami w omawianym okresie:

	1922	1939
dział gospodarczy	29	24
w tym tylko giełdy	9	5
dział sportowy	25	29
odcinek powieściowy	16	14
dział kobiecy	3	19

W zestawieniu tym zwraca uwagę regres działu gospodarczego, którego część artykułową i informacyjną posiadało odpowiednio 20 i 19 dzienników, oraz podobna sytuacja powieści odcinkowej, która jednak znalazła swe miejsce na łamach dodatków powieściowych⁷. Działy sportowe, niemal powszechne już w latach początkowych, uległy poważnej rozbudowie przez poświęcanie im coraz więcej miejsca. Jeżeli w 1922 r. żaden z dzienników nie drukował tygodniowej kolumny sportowej, to w 1939 r. sześć dzienników dawało raz w tygodniu całą kolumnę działu sportowego (najczęściej w poniedziałek), a jeden („Nasz Przegląd”) poświęcał sportowi raz w tygodniu nawet dwie kolumny. Wobec mniejszej zazwyczaj liczby stron w poniedziałki w dniu tym dział sportowy był jedną z dominant wielu pism. W tymże 1939 r. tylko trzy dzienniki nie zawierały działów sportowych: dwa prowincjonalne i „Gazeta Lwowska”. Dział kobiecy w 1922 r. występował tylko w trzech dziennikach („Dziennik Poznański”, „Głos Lubelski”, „IKC”), przy czym tylko jeden z nich drukował go w formie działu całokolumnowego. W 1939 r. już siedem dzienników dostarczało swoim czytelnikom cało lub prawie całokolumnowe działy kobiece, a ponadto niektóre dodatki miały charakter magazynów rodzinnych.

⁷ Były oczywiście takie dzienniki, które drukowały i odcinek powieściowy w części zasadniczej numeru, i dodatek powieściowy (raz na tydzień).

Analiza mniej lub bardziej szczegółowa 32 dzienników reprezentatywnych dla różnych typów pism codziennych — choć oczywiście nie stanowiących statystycznie ważnej próby⁸ — pozwala, jak sądzę, na sformułowanie wniosków, które powinny być traktowane jako hipotezy, choć ogólna znajomość prasy codziennej Drugiej Rzeczypospolitej każe nadawać im bardziej trwałe znaczenie.

1. W omawianym okresie wydatnie wzrosła pojemność informacyjna dzienników oraz nastąpiło poważne zróżnicowanie informacji; stało się to możliwe dzięki wzrostowi powierzchni całkowitej i wprowadzeniu lub rozbudowie nowych działów, rubryk i dodatków.

2. Informacja werbalna, niemal wyłączna w latach początkowych, uzupełniona została w wielu dziennikach informacją wizualną (w tym dodatki ilustrowane).

3. Wyraźnemu uatrakcyjnieniu uległa pierwsza kolumna dzienników przez upowszechnienie się ilustracji, wprowadzenie elementów kolorowych, wzrost natężenia akcentów graficznych, odchodzenie od układu symetrycznego, likwidację stałych działów (rubryk). Dla uatrakcyjnienia pism znaczną rolę odegrało też włączenie do działów redakcyjnych ostatniej strony, przy czym w kilku pismach stosowano na niej także farbę kolorową oraz lokowano tu ilustracje.

4. Z przeprowadzonego badania wynika, że przeważała tendencja do nadawania dziennikom charakteru bardziej popularnego, o czym świadczyły nie tylko innowacje mające na celu uatrakcyjnienie szaty zewnętrznej, ale także rozbudowa dodatków ilustrowanych i magazynowych, rozwój działów sportowych i kobiecych. Charakterystyczne, że także dzienniki partyjne („Gazeta Warszawska”, a przede wszystkim „Robotnik”) nie uchylały się od podejmowania skutecznych działań w tym kierunku.

W okresie międzywojennym polska prasa codzienna przeżyła bardzo poważne zmiany modernizując się i otwierając w stronę nowych rzesz potencjalnych czytelników. Proces modernizacji wyraźnie silniejszy był w dziennikach stołecznych i wielkomięjskich niż w samodzielnej prasie prowincjonalnej.

⁸ Wybór mój pominął kilka bardzo ważnych kategorii dzienników, które pojawiły się w końcu lat dwudziestych (mutacje) lub w latach trzydziestych („pięciogroszówki”). Warto tu także przypomnieć, że dzienniki omawianego okresu — jak zresztą cała prasa polska — charakteryzowały się płynnością i przeważającą ich część stanowiły efemerydy. Tytuły przeze mnie wybrane traktować więc należy nie jako „typowe statystycznie”, ale jako reprezentację grupy dzienników wiodących, zwłaszcza jeżeli chodzi o objętość, działy i rubryki specjalistyczne, dodatki, pozycję polityczną. Wydaje się, że „przeciętne” dzienniki były pod tym względem uboższe lub znacznie uboższe, ale wybrana grupa pomija także wiele pism ukazujących się po 1925—1926 r., które walorami zewnętrznymi nie różniły się od przodujących (np. „ABC”, „Goniec Warszawski”, „Polska Zachodnia”).

Nr 356 Dziennik Urzędowy
Kraków, Sobota 15 Październik 1921.
Wydanie piąte.

Kraków, Sobota 15 Październik 1921.

Wielka Litwa
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Danina majątkowa.

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Ochrona majązności.

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Po wyroku Rady Ligi narodów.

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

Wielka Litwa...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...
 W Wielkiej Litwie...

NIEDZIELA 5 LUTEGO 1939 ROKU



ROK ZAROZNIENIA 1848

ROK 91-ty NR. 36

WARSZAWA: Redakcja i Administracja ul. Solec 12. Telefony Redakcji 55-56. Składowa 5-56-57. Telefony Administracji 55-56-54. Dyktant 5-57-15. Druk 55-56-16. KRAKÓW: Redakcja i Administracja, ul. Szeroka 42 tel. 10-50. KATOWICE: Redakcja ul. Św. Józefa 2 m. 2 tel. 22-58. ŁÓDŹ: ul. Główna 20. Tel. 41-70-78.

CENA EGZ. 20 GR.

PRENUMERATA: w całym kraju półrocznik 6 zł. w tym 2 zł. za przesyłkę pocztową. W Warszawie: 12-50. W Krakowie: 12-50. W Katowicach: 12-50. W Łodzi: 12-50. Redakcja: ul. Solec 12. Tel. 55-56-54. Drukarnia: ul. Solec 12. Tel. 55-56-16.

Gdy Niemcy patrzą na zachód

Jeszcze parę tygodni temu... (text continues)

laskich albo innych decyzji... (text continues)

ni były wypowiedziane w sposób... (text continues)

ował swoje badania w sposób... (text continues)

ryszył nietylko Niemcom ale również... (text continues)

Niespodziewane przesilenie rządowe w Jugostawii

na tle zagadnienia chorwackiego Liberalizacja dotychczasowego reżimu warunkiem pojednania Chorwatów z Serbami

Włodyż min. Becka w Belgradzie... (text continues)

BIALOGROD 42... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Podobnie Naczelny naczelny... (text continues)

Przywrócić politykę niemiecką... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Kraj podzielił się do Zagrzebia... (text continues)

LONDYN, 4 2... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Anglia pod terorem irredenty irlandzkiej

Patoc królewski, parlament i inne gmachy państwowe zagrożone zamachem

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

Wobec polityki niemieckiej... (text continues)

WARSZAWSKI ZIEMNIK JAROSŁOWY

WARSZAWA, ŚRODA 6 LUTEGO 1936 R. ROK V Cena numeru 30 w całej Polsce gr. 60

Redakcja i Administracja: Warszawa I, Nowy Świat 47. Telefon: 22 11 11. Adres: Warszawa I, Nowy Świat 47. Telefon: 22 11 11.

Gen. Miaja - czerwony dyktator
Kapitulacja czy beznadziejna walka?

PARYZ (PAT). - Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Na Walencję i Almerię
Czerwone carodwoje są ostatniym zniszczeni katolików

PARYZ (PAT). - Francuskie wojska... (Text continues with news about military operations in Spain)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Kiedy zwycięstwo będzie zupełne

RYM (PAT). - Władze francuskie... (Text continues with news about military operations in Spain)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Nowe zwycięstwo Str. Narodowego
W wyborach do Rady Miejskiej w Makowie Podh. "Dziś" nie otrzymał ani jednego mandatu

Maków Podhalański, 12. Wyborcy do Rady Miejskiej... (Text continues with news about local elections)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Solidarność francusko-angielska
Jakie będą praktyczne konsekwencje oświadczenia Chamberlaina

PARYZ (PAT). - Ciała prasowe... (Text continues with news about international relations)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Władze francuskie... (Text continues with news about French military and political situation)

Dziennik Starogardzki

Wychodzi codziennie z wyjątkiem niedziel.
Adres redakcji: „Dziennik Starogardzki”,
Starogard, Rynek 54.
Telefon nr. 112. Tytuła nr. 119.



OLEŚCZANIA prasę i kółka: „Dziennik Starogardzki” w Starogardzie, Rynek nr. 54.
Telefon nr. 112. — Maszyna i kserograf przywózony
z Karpacza.

Siarka w kółko 7,00. Złoty 10,54

Data: środa, 9 lutego. Janina i Marija w. Emiliania

Krajowy wakacji 23,00. Złoty 6,50

Postowie zwlekają z uchwaleniem ordynacji wyborczej

Wiedząc nam, przy wyborach przedwójnymże w podwójnej ilości obywateli nowa ordynacja wyborcza do Sejmu, a po tym Sejm będzie wybierany. Artystyczny wykonywać się do ordynacji. Po tym Sejm będzie wybierany. Artystyczny wykonywać się do ordynacji. Po tym Sejm będzie wybierany. Artystyczny wykonywać się do ordynacji.

W tym celu rząd ma nadzieję, że w najbliższym Parlamencie obecni będą ci, z którymi w 1940 w wielu państwach są...

Przedstawiciele państwa przygotowali w tym celu długie trykoty...



Zajęcie z terenu w Chilli, nawiedzającego trawieniem stoni. Tęcza jest tutaj dość rzadko, w przypadku andyjskiej i południowej części Chilli, pochłonięto około 5000 rybnych. Całe miasta leży w gruzach, zniszczone przez pożar.

General Franco zbliża się do granicy francuskiej

Koniec republiki katolickiej

PARYŻ. Republika katolicka (niezależna), że wynika z zburzenia zbrojny i...

Władca gen. Franco powołał już nacjonalistów, którzy...

Anarchia na Rusi Karpackiej

Wartość, Białystok. Na zajęciu się Rusa Karpacka, stwierdzono, że w środkowej Europie ściera się zasady etniczności...

Autokratyzm. Na Ruskim Karpaczu, państwa, stają się...

W wyniku niepowodzenia wojen, które były porażką...

Zbrodnice gniazdo demoralizacji i rozpusty

W tym celu rząd ma nadzieję, że w najbliższym Parlamencie obecni będą ci, z którymi w 1940 w wielu państwach są...

Budżet min. rolnictwa w komisji budżetowej Sejmu

WARSZAWA. W dniu 8 lutego, w komisji budżetowej Sejmu, referował w sprawie budżetu minister rolnictwa...

W tym celu rząd ma nadzieję, że w najbliższym Parlamencie obecni będą ci, z którymi w 1940 w wielu państwach są...

„Głosowanie” na Rusi Podkarpacskiej

LINGWAR. Rząd Wołoszów wyjął rozporządzenie, regulujące sposób głosowania...

W tym celu rząd ma nadzieję, że w najbliższym Parlamencie obecni będą ci, z którymi w 1940 w wielu państwach są...

Manifestacje żydowskie w Warszawie

WARSZAWA. W związku z rozpraszaniem się wczoraj w Londynie konferencji... manifestacje żydowskie w Warszawie...

W tym celu rząd ma nadzieję, że w najbliższym Parlamencie obecni będą ci, z którymi w 1940 w wielu państwach są...

Express Poranny

Krwawa niedziela w spokojnym mieszkaniu uczelnej pracownicy

Mojska angielska odcięła

Twarz odcięła do wierzchołka nosa, a podcięła podbródek i uszy. Włosy wycięła. Wskazywała na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Czego żąda Turcja od Ententy

WIEDŃ 1. 10 (PAT). Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Pan Poincaré stróżem pokoju

Co plansz o przyszłości państwa francuskiego. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Gabinet angielski wobec wypadków na Bliskim Wschodzie

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Konstantyna opuścił Ateny

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

W Belgardzie niema rewolucji

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Straszna śmierć podczas wesołej zabawy

Wczoraj popołudniu w Alejach Jerolimskich zastrzelono szewca Kozłowskiego

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Straszny wypadek w hotelu Europejskim

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Bójka na podwórku w śród sąsiadów

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Dymijsja przegrała dyrekcyj Teatrów Miejskich

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Warszawa grozi bezrobociem artystów miejskich

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

I party sanohojca

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Tak powinni postępować wszyscy z paszarami

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

Jakie wygrane numery Miłośników lota niepodległości

Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok. Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

REPERTUAR

Wielki Teatr	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Miejski	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Powszechny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Operowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Dramatyczny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Muzyczny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Liryczny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Komediowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Satyryczny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Parodiowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Burleskowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Farsowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Żartowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Karykaturalny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Satyryczny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Parodiowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Burleskowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Farsowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Żartowy	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.
Teatr Karykaturalny	Wskazywała wzrok na siebie i odwracała wzrok.

PROJEKTANTA P. H.

Express Poranny

DOM PRASY

DZIS 8 STRON

10 Dziennik

№ 96 ROK XVIII

2 1/2 zł

2 1/2 zł

Premier Chamberlain ogłosi dziś w Izbie Gmin ustalony w nocy wspólny tekst deklaracji o trwałej współpracy

Polski z Anglią wzajemna współpraca

Polako-angielska

wzajemna współpraca

we wszystkich dziedzinach

nowym stałym czynnikiem w Europie

PAT dowiódł z Londynu: Wybitny młody polityk w Izbie Gmin...
 Londyn, 21 kwietnia. Premier Chamberlain ogłosił dziś w Izbie Gmin ustalony w nocy wspólny tekst deklaracji o trwałej współpracy polsko-angielskiej. Deklaracja ta, która została przyjęta przez Izbę Gmin, jest pierwszym krokiem w kierunku umocnienia przyjaźni i współpracy między Polską a Anglią. Deklaracja ta, która została przyjęta przez Izbę Gmin, jest pierwszym krokiem w kierunku umocnienia przyjaźni i współpracy między Polską a Anglią. Deklaracja ta, która została przyjęta przez Izbę Gmin, jest pierwszym krokiem w kierunku umocnienia przyjaźni i współpracy między Polską a Anglią.

Pierwszy dzień otwarcia zapisów na Pożyczkę Lotniczą



Bobolichy Zyrardów

dotrzymują słowa

Nowe prawo U.S.A.

Zamiatanie neutralności —

projeje gospodarczo

Ka. Tito

s Bibcentropa

Hrabia-piolkarz w więzieniu

Albert Lebrun

prezydentem Francji na dalsze 7 lat

Zadanie

Wojska włoskie w Albanii?

Kad jugosłowiański polubierawony

Spółdzielczość

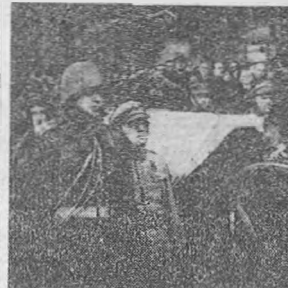
10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

W kwatrze zmęczonych cmentarza wojakowego spoczął do snu wiecznego sp. palkownik Slawek



Trupa w rowku w cmentarzu wojakowym w pobliżu Przemyśla. W górze widoczny mur cmentarza, w dolnej części — widać ciałko żołnierza.

Albert Lebrun prezydentem Francji na dalsze 7 lat

Zadanie

Wojska włoskie w Albanii?

Kad jugosłowiański polubierawony

Spółdzielczość

10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

Wojska włoskie w Albanii?

Kad jugosłowiański polubierawony

Spółdzielczość

10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

300.000 zł na Dar Włoknocny a 87 tys. wójecej

Spółdzielczość

10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

Zadanie

Spółdzielczość

10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

Spółdzielczość

10000 zł na biblioteki

5 groszy rocznie

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

JUZ OD DZIS 8go KWIEŹNIA

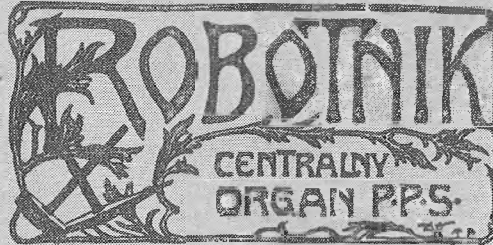
TANIEJ — WZECZNIEJ — W DOMU

Nr. 188 (1000)

Warszawa, Czwartek 18 Lipca 1922 roku.

Rok XXVIII.

Niech żyje rząd robotniczy i włościański!



NIECH ŻYJE SOCJALIZM!

W sprawie i odnośności do...

Wskazywanie...

Redakcja przyjmuje interesantów od 1-2 pp. w dni wczelni w redakcji nie odpisuje. Tel. Redakcji: (23-7), 44, 41, 123-12. Redakcja i Administracja: Wrecka 7. Konto czekowe P. K. O. Nr. 176. Numer półroczny 40-1mk. Administracja czynna od 8 do 4-1/2 bez przerwy. Kasa czynna od 11-45 z. Razem płat w 600.

Sowarzysze! Pamiętajcie o funduszu wuborczym P. P. S.

Przed trzecim czytaniem Ordynacji Wyborczej.

Przypomnijcie sobie, że w dniu 18 lipca...

W sprawie budżetu państwa...

Nowa faza przesilenia. Narady u Naczelnika Państwa.

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Wczoraj w południe w Marszałku...

Nr. 29 (7692) R. W.

Warszawa, WEDZIEGA 29 stycznia 1939 r.

ROK XLVI

NIECH ŻYJE RZĄD
ROBOTNICZY
I WŁOŚCIANSKI



PROLETARZUSZE WSZYSTKICH KRAJÓW ŁĄCZCIE SIĘ!
Wydawco: Rada Naczelna P. P. S.

NIECH ŻYJE
SOCJALIZM!

WARSZAWA I UL. WARECKA NR. 1
BIURO: tel. 1.00-15
DZIENNIK: tel. 1.00-15
KONTO CZEKOWE W P. K. O. 175
Cena numeru 10 groszy

Wrocławski przemysłowiec w Warszawie i odwołanie...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Milion kilogramów bomb zrzucił włoscy lotnicy na froncie katalońskim

W czasie operacji wojennej w celu zniszczenia...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Zaburzenia w Gibraltarze

W Gibraltarze...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Podstawy polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych Ameryka przeciw dyktatorom awanturom wojennym i gospodarce państw totalnych

Zadecyzowano...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Nowe linie obronne wojsk republik hiszpańskich Katalonia walczy dalej

Dlaczego wojska republikańskie ewakuowały Barcelonę?

Z powodu...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Wobec...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Nowa „Katalonia”

W Katalonii...
Cena ogłoszenia 20 groszy

W granicy francuskiej

W granicy...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Departament mobilizacji w Wielkiej Brytanii

W Wielkiej...
Cena ogłoszenia 20 groszy



PALAC PREZIDENTA HISZPAŃSKICH W BARCELONIE

Stalowe paszce armat

Nowy francuskiej na Morzu Śródziemnym



Stalowe paszce armat nowo francuskiej na Morzu Śródziemnym

Żółty front

Żółty front...
Cena ogłoszenia 20 groszy

Krażownik francuski „Primauguet” został wysłany do Bizblutu



Krażownik francuski „Primauguet” został wysłany do Bizblutu

Robotnicy żądają broni dla Rządu hiszpańskiego

Robotnicy...
Cena ogłoszenia 20 groszy



WYKUPYWAĆ w Warszawie w drukarni BDO, w odnośnym do domu 1180 pł., wroc...
Warszawa, dnia 13 lipca 1923 r. W drukarni BDO, w odnośnym do domu 1180 pł., wroc...

025.025.214...
Wydawca: Andrzej Paczkowski, ul. Miodowa 10, Warszawa. Redaktor: Andrzej Paczkowski, ul. Miodowa 10, Warszawa.

Warszawa, Czwartek 13 lipca 1923 r.

Wiadomości telegraficzne

Przyjęcie komisji polski w sprawie fabryki kawy w Czortowie

KATOWICE (Pul.). W ostatnich dniach zaproszono na warszawskie konferencje objeżdżając radę polski fabryki kawy w Czortowie. W sprawie tej ze strony niemieckiej komisja...
KATOWICE (Pul.). W ostatnich dniach zaproszono na warszawskie konferencje objeżdżając radę polski fabryki kawy w Czortowie. W sprawie tej ze strony niemieckiej komisja...
KATOWICE (Pul.). W ostatnich dniach zaproszono na warszawskie konferencje objeżdżając radę polski fabryki kawy w Czortowie. W sprawie tej ze strony niemieckiej komisja...

Rząd niemiecki domaga się zwrotu PARYŻ (Pul.). Rząd niemiecki wysłał pod adresem Komisji odosobnioną notę, w której żąda...

PARYŻ (Pul.). Rząd niemiecki wysłał pod adresem Komisji odosobnioną notę, w której żąda...
PARYŻ (Pul.). Rząd niemiecki wysłał pod adresem Komisji odosobnioną notę, w której żąda...
PARYŻ (Pul.). Rząd niemiecki wysłał pod adresem Komisji odosobnioną notę, w której żąda...

Tajemnica państwowa

Przyjęciem do roboty konspiracyjnej w drugim okresie niezdolności, kiedy już została ona...
Przyjęciem do roboty konspiracyjnej w drugim okresie niezdolności, kiedy już została ona...
Przyjęciem do roboty konspiracyjnej w drugim okresie niezdolności, kiedy już została ona...

Władza ukraińska w Czortowie

PRAGA (Pul.). Jak donosił "Nacjonalista", komisarz dla handlu zagranicznego na Ukrainie otrzymał pozwolenie zaliczenia w Czortowie fabryki kawy...
PRAGA (Pul.). Jak donosił "Nacjonalista", komisarz dla handlu zagranicznego na Ukrainie otrzymał pozwolenie zaliczenia w Czortowie fabryki kawy...

Zamknięcie dyskusji w sprawie milicyjnej

WARSZAWA (Pul.). Dyskusja w sprawie milicyjnej została zamknięta. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...
WARSZAWA (Pul.). Dyskusja w sprawie milicyjnej została zamknięta. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...

Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej

WARSZAWA (Pul.). Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...
WARSZAWA (Pul.). Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...

Przyjeżdżają delegacji ze Stockholmu

WARSZAWA (Pul.). Dnia 13 b. m. wyjechała z Berlina do Warszawy niemiecka delegacja, na czele której stanął szef dyrekcji ministerstwa w Stockholmie...
WARSZAWA (Pul.). Dnia 13 b. m. wyjechała z Berlina do Warszawy niemiecka delegacja, na czele której stanął szef dyrekcji ministerstwa w Stockholmie...

Parlamentarizm w sprawie milicyjnej

WARSZAWA (Pul.). W sprawie milicyjnej parlamentaryzm został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...
WARSZAWA (Pul.). W sprawie milicyjnej parlamentaryzm został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...

Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej

WARSZAWA (Pul.). Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...
WARSZAWA (Pul.). Wniosek o zwrotu w sprawie milicyjnej został przyjęty. Wyprawy długie dyskusji nie wyjechała...

Biuro prasowe
Rynek w Krakowie 6
tel. 20

Wiek 10 gr.

Redakcja Administracja
ul. Krakowska-Pracelnia 22

TELEFONY:
Redakcja 211-42
Biuro 211-43
Księgarnia 211-44
Zarząd 211-45
Drukarnia 211-46

JUBILEJ
40 BRODZINA

№ 40 Wawersza, czwartek 9 lutego 1930 R. XVII

Dziś:
Zachmurzenie
Drobne opady

Zmiany statusu Banku Polskiego

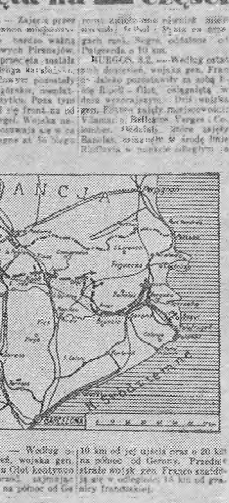
Po zajęciu Orla przez wojska gen. Franco droga katalońska przecięta na dwie części

W pierwszym planie stała się kwestja zmiany statusu Banku Polskiego, która była przedmiotem w dyskusji w Komisji budżetowej w Senacie. Wskazywano na to, że Bank Polski powinien być podległy Ministerstwu Skarbu, a nie Ministerstwu Finansów, jak to jest obecnie. Wskazywano również na to, że Bank Polski powinien być podległy Ministerstwu Finansów, a nie Ministerstwu Skarbu, jak to jest obecnie.

W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

SAHAMANIA, 8.2. — Komunistyczny rząd w Siamie wzywa wojska gen. Franco do zajęcia Orla. Wojska te zostały skierowane w kierunku Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

BERLIN, 8.2. — Zanim premier francuski wyrazi zgodę na wycofanie wojsk z Orla, konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.



Wojna polska górą ducha nad innymi przeliczeniami. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Wzrost nową konferencją pokojową interwencji w Izbie Gniazda. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

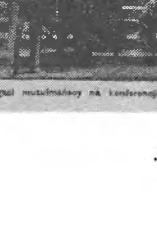
Polędzienie w stadole zderzenia Bies sz. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Najbliższym celem — Moskwa. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Bezdzwięki między Negimem i Azaną. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Dymisjon! W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Konferencja polsko-ruska w Londynie. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.



W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla. W tym celu konieczne jest wypracowanie umowy z państwem, które jest właścicielem Orla.

Należność pocztowa opiewająca ryczałtem.

Cena numeru na prowincyi w Krakowie 40 Mk

PRENUMERATA MIESIĘCZNA: W Krakowie Mk 1100— Na prowincyi Mk 1200—

ILUSTROWANY KURIER CODZIENNY

CENY OGŁOSZEN: drobne ogłoszenia na słowo Mk 20— dla posiadających placów Mk 20— za słowo; druków średni metrówliniowy Mk 20— wiersz milimetrów jednospisowy Mk 20— wiersz milimetrów w rubryce „Nadzwyczaj” Mk 100—, wiersz po kronice Mk 200—
Ogłoszenia przed lekciem wiersz Mk 200—
Główny zarządca: J. Głuch — 22 ul. Świdnicka; drukarnia: W. Kłopot — 10 ul. Świdnicka; — Ceny ogłoszeń obowiązuje do 31 października w tym roku.

Tytuł: Półrocznik N. 1922. — Tytuł: 1 sierpnia, N. 1922. — Tytuł: 1 sierpnia, N. 1922. — Główny zarządca: J. Głuch — 22 ul. Świdnicka; — Ceny ogłoszeń obowiązuje do 31 października w tym roku.

Rok XIII. **Kraków, sobota 19 sierpnia 1922.** Nr. 223.

Szkola tańców na wolnym powietrzu.



W Ameryce istnieją szkoły tańców, odbywających się na wolnym powietrzu. Ilustracja naszego przedstawiła ćwiczenia szkolne kandydatek na balonistki, odbywające się na nie wyspach przyrody amerykańskiej.

Stolarzy

meblowych i budowlanych poszukują 2124
Pierwsza fabryka stolarska w Tarnobrzegu.

ZARZĄD SOLCA

podaje do wiadomości, że w swoim przedsiębiorstwie zatrudnia pracowników i że w celu zwiększenia produkcji i oszczędności w wyrobieniu kapełki mineralnej i solowej obciąża niemieckie zakłady solne. Proszę o wyrażenie zgody Solca, poczta Solca Szwed. 413

Konferencja londyńska rozbita — Ententa trwa!

Kraków, 18 sierpnia.
Rokowania przedstawieli nocnymi negocjaty w konferencji w Londynie zostały — jak wiadomo — przerwane, a delegaci obu państw Wielkiej Brytanii i Niemiec. Obecnie konferencja rozpoczyna w Paryżu do otrzymania zgodnych warunków ustaleń w sprawie pomocy Niemiec i Austrii. Celem przedmiotem konferencji jest ustalenie warunków, w jakich Niemcy i Austria mogą być włączeni do gospodarki międzynarodowej. W tym celu konferencja ma się zająć ustaleniem warunków, w jakich Niemcy i Austria mogą być włączeni do gospodarki międzynarodowej.

Pan Poincaré i Lloyd George mieli się w dyskusji, ale to nie było ostatecznym wynikiem polityki i nie ostatecznym. Tak pan Poincaré i Lloyd George chcą jak najwcześniej dobrać systemy odrodzenia i Niemiec, który ma być dostarczony, na go rekwalifikacji politycznej i dlatego uważają, że więcej, godzą się o niej za zgodą dawnych katolików, którzy, mających na celu odwołanie niemieckich i austriackich. Chcielibyśmy zatem zdania się zająć, miały na to metody środków, aby od Niemców dostać jak najwcześniej.

Poincaré, jak wiadomo, oświadczył krótko, że bez „produktów węgla” (papier) nie ma możliwości dla Niemiec. Chociaż, natomiast Lloyd George bronił w Londynie sta. uważając, że kamień gwarantujący objawiali dostarczenia wrota kontrolne na Niemcy i że wobec tego zastawę Poincarégo nie są potrzebne oraz produktywne i wyczerpanie, a możliwości musi być Niemcom udzielone.

Do komisji odwołano w Londynie z powodu nieporozumienia między dwoma dyplomatai rozpisali się w zagranicę i szły zwalczając zaręczyły zniżką marki niemieckiej, lira i franka francuskiego. Następnie poprosili ministra swobodnej gospodarki walutowej.

W Londynie wcale jednak nie widzi a rozbił się cała, jak sobie tego życzy Niemcy. Prasa londyńska takżę proca powzięła, nie nie Englands. W Berlinie panuje bezradność. Co powiedzieli Niemcy, że 15. 8. 1922. Niemcy przegłoszeli raty, aby wypracować w wysokości 100.000 funtów (sterlingów), i jedną czwartą całości raty, aby okazać dobrą wola. To oświadczenie Francuzom nie wystarczyło, obawiamy się, że Niemcy, jak szlachetnych tylko bankierów, którzy mogą wyżyć, jakieś nie są.

W tym czasie Niemcy nie są Niemcami.

OŁÓWKI „Majewskiego” | PIORA do pisania „Wasiliewskiego”
GUMKI do wyścierania „Muszka” | ATRAMENTY i. t. d. „Iebra”
ZESZYTY, TORBY szkolne, RYSIKI i. t. d.

poloca
hurtownie po cenach fabrycznych
DOM TOWAROWY
Fr. WOJAS, Kraków, Łobzowska 12—14.

Naczelnik Państwa podpisał już dekret o wyborach do Sejmu i Senatu.

(Telefonom od naszego korespondenta).
Wczoraj, 17 sierpnia (Wt.), Naczelnik Państwa podpisał dekret o wyborach do Sejmu i do Senatu w dniach 4-go i 12-go listopada.

Wczoraj, 17 sierpnia (Wt.), Naczelnik Państwa podpisał dekret o wyborach do Sejmu i do Senatu w dniach 4-go i 12-go listopada.

